

социологических наук: спец. 22.00.04 «Специальные и отраслевые социологии» / Д. Б. Беспарточный. – Москва, 2012. – 27 с.

3. Костенко Н., Макеев С. З приводу соціології недовіри / Н. Костенко, С. Макеев // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2014. – № 3. – С. 3-16.

4. Ларина А. К. Жизненный цикл доверия в российских предпринимательских сетях. Автореф. дис...канд. соц. наук. – Волгоград, 2012.

5. Соболева Н. Социальный капитал доверия: украинский контекст / Под редакцией Е. Головахи, Н. Костенко, С. Макеева. – Киев: Институт социологии НАН Украины, 2014. – с. 111-139.

6. Фрейк Н. Концепция доверия в исследованиях П. Штомпки / Фрейк Н. // Социологические исследования. – 2006. – № 11. – С. 10-18

7. Черниш Н., Ровенчак О. Варіації на тему ідентичності для соціокультурного оркестру / Н. Черниш, О. Ровенчак // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 1. – С. 33-47.

8. Штомпка П. Доверие в эпоху глобализации [Электронный ресурс] / Штомпка П. // Социальная политика и социология. – 2006. – № 4. – С. 8-15. – Режим доступа до журналу: <http://elibrary.ru/item.asp?id=14628159>

***Тимофєєва А.О.***

*студентка*

*Національний університет «Одеська юридична академія»*

## **МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ**

Конституція проголосила Україну соціальною державою, що означає пріоритетну роль держави у процесі забезпечення соціальних та економічних прав громадян. Однак, економічний стан і, незбалансованість і нерозвиненість діючої системи соціального захисту та соціального забезпечення не дозволяють перетворити цю декларацію на реальність.

Трансформаційні процеси в Україні пов'язані з політичними та економічними перетвореннями, які суттєво впливають на соціальні відносини у суспільстві та соціальний захист населення. Тому одним із нагальних питань сучасності виступає удосконалення системи соціального захисту населення, яке повинно базуватись на покращенні фінансування конкретних заходів, передбачених відповідними державними програмами, які, в свою чергу, мають сприяти розвитку економіки та піднесенню рівня життя громадян.

Невід'ємною складовою процесів просування України на шляху до ЄС та розбудови соціально-зорієнтованої економіки є впровадження науково-обґрунтованої соціальної політики, створення ефективної системи соціального захисту населення.

Теоретичні засади соціального захисту населення та визначення ролі держави у цьому процесі висвітлили такі зарубіжні вчені, як В. Беверідж, Г.

Браун, Г. Ламберт, А. Мюллер-Армак, Х. Мадлен, Г. Сміт, Дж. Хабермас, С. Хаджес, Х. Хекло та інші. Специфіку реформування системи соціального захисту населення в умовах трансформаційних перетворень проаналізували С.Бандур, С. Біла, В. Близнюк, Т. Заяць, Т. Ковальчук, Р. Ларіна, Е. Лібанова, В. Мандибур, О. Мартякова, С. Сіденко, В.Скуратівський, В.Черняк та інші. Вагомий внесок у формування теоретико-методологічних засад тематики державного управління соціальним захистом населення та забезпечення функціонування цієї системи в умовах ринку здійснили Н. Болотіна, Т. Боярчук, О. Макарова, О. Новікова, Г. Пікалова та інші.

У сучасному світі функціонують різноманітні системи соціального захисту. Деякі з них дуже схожі між собою, деякі цілком відмінні, чи мають лише окремі подібні риси. Виходячи з цього, вчені класифікували існуючі системи соціального захисту і створили так звані «моделі соціального захисту».

Одними з найбільш розповсюджених вважаються класифікації моделей соціального захисту за Лейбфрідом і Еспінг-Андерсеном. Лейбфрід запропонував класифікацію, яка базується на принципі «сімейної схожості». Його чотири моделі представляють собою чотири групи країн (Шевчук А.П. Формування моделей соціальної політики як складова державного управління в соціально-економічній сфері // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2(18). – с. 315):

- Скандинавські країни (Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія), де соціальний захист розвинений найкраще;
- «Бісмаркові країни» (Австрія, Німеччина) є прикладами «інституціональної» моделі соціального захисту;
- Англосаксонські країни (Велика Британія, США, Австралія, Нова Зеландія) застосовують «залишкову» модель;
- «Латинське узбережжя» (Іспанія, Португалія, Греція, Італія, Франція) – соціальне забезпечення перебуває в «зародковому» стані.

Еспінг-Андерсен розглянув державні системи соціального захисту з точки зору розбіжностей у політичних ідеологіях і визначив так звані режими соціального захисту: ліберальний, корпоративний, соціал-демократичний, розташувавши їх «справа – наліво», від найменших прихильників державного соціального захисту до найбільших.

Згодом У. Лоренц, демонструючи розвиток систем соціального захисту у повоєнній Європі, об'єднав аналіз Еспінг-Андерсена з типологією Лейбфріда. Таким чином було виділено чотири моделі соціального захисту (скандинавська, залишкова, корпоративістська, рудіментарна).

Скандинавська модель (Швеція). Ця модель соціального захисту характерна для Данії, Швеції та Фінляндії. Соціальний захист у ній розуміється як законне право громадянина. Відмінною рисою скандинавської моделі є широке охоплення різних соціальних ризиків і життєвих ситуацій, які вимагають підтримки суспільства. Отримання соціальних послуг і виплат, як правило, гарантується всім жителям країни й не обумовлюється зайнятістю й виплатою страхових внесків.

В цілому рівень соціальної захищеності, пропонований цією моделлю, доволі високий. Не в останню чергу це досягається за рахунок активної перерозподільної політики, спрямованої на вирівнювання прибутків.

Необхідною попередньою умовою функціонування даної моделі є високо організоване суспільство, побудоване на основі відданості принципам інституційного суспільства добробуту. Фінансування систем соціального захисту в цій моделі здійснюється, переважно, за рахунок оподаткування, хоча певну роль відіграють страхові внески підприємців і найманих робітників.

Єдиною частиною соціального захисту, виділеною з загальної системи, є страхування від безробіття, яке є добровільним і управляється профспілками. Донедавна наймані працівники були практично звільнені від сплати страхових внесків і брали участь у системі соціального захисту шляхом сплати податків.

Однак, в останнє десятиліття ХХ століття намітилась тенденція поступового зростання участі найманих працівників у фінансуванні страхових програм і збільшення страхових відрахувань із заробітної платні. Ця ж тенденція простежується і щодо підприємців, тоді як соціальні видатки держави протягом останніх років помітно скоротились.

Солідарна й універсальна система соціального захисту. Державні зусилля спрямовані на мінімізацію соціальних проблем та максимізацію надходжень у бюджет. Високий рівень зайнятості в країні (забезпечення значної частини «захисту» через роботу). Активне залучення жінок до трудової діяльності (виконання частини функцій з неформального догляду соціальними працівниками). Достатньо високий престиж соціальних працівників.

Корпоративна модель або континентальна модель (інша назва – модель Бісмарка) (Австрія, Німеччина, Нідерланди, Швейцарія, частково Франція та Італія). встановлює жорсткий зв'язок між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності. В основі цієї моделі лежить механізм соціального страхування, отже соціальні видатки фінансуються, переважно, за рахунок страхових внесків роботодавців і застрахованих працівників. Таким чином, ця модель передбачає реалізацію правила еквівалентності, коли величина страхових виплат визначається насамперед величиною страхових внесків. В момент свого народження (1880-ті роки) німецька система соціального захисту відтворювала саме цю модель.

Участь різних секторів – державного, недержавного та неформального у сфері соціального захисту. Вища організація не повинна перебирати на себе функції, які може виконати організація нижчого рівня. Держава повинна надавати можливість недержавним і неформальним організаціям вирішувати певні питання. Соперництво між недержавними організаціями сприяє творчості та іноваціям. Система колективної відповідальності під контролем держави. (Окремі дослідники називають цю модель неоконсервативною).

В класичному вигляді, ця модель базується на принципі соціального страхування і професійній солідарності, що передбачає існування страхових фондів, якими на паритетних засадах керують власники підприємств та

наймані робітники. Такі фонди акумулюють соціальні відрахування з заробітної платні, за рахунок яких здійснюються страхові виплати. Фінансування таких систем відбувається, як правило, незалежно від державного бюджету, оскільки така модель соціального захисту суперечить принципу бюджетної універсальності (згідно якого бюджет повинен містити всі без виключення державні прибутки і видатки, не допускаючи зміни однієї суми за рахунок іншої).

Сьогодні ця модель, як правило, ґрунтується не лише на принципі соціального страхування. Для малозабезпечених членів суспільства, що не мають можливості отримувати страхові соціальні виплати (наприклад, через відсутність страхового стажу), соціальний захист реалізується через принцип соціальної допомоги. Мова йде про допоміжні механізми, які є відступами від початкових засад бісмарківської моделі. Таким чином, розвиток системи соціальної допомоги приводить до модифікації цієї моделі й збільшення частки бюджетного фінансування системи соціального захисту.

Попри існування принципу обов'язковості соціального страхування, він дотримується не завжди. Це пов'язано з існуванням граничних рівнів зарплатні, вище яких або відбувається лімітування відрахувань, або належність до системи соціального страхування вже не є обов'язковою.

Залишкова модель (Велика Британія) або англосаксонська модель (відома як модель Вільяма Беверіджа) представлена в Європі Великою Британією та Ірландією. Вона базується на таких принципах:

- принцип всезагальності (універсальності) системи соціального захисту – поширення її на всіх громадян, які потребують соціальної допомоги;
- принцип одноманітності й уніфікації соціальних послуг і виплат, що виражається в стандартизованості способів розрахунку розміру та умов надання пенсій і медичного обслуговування;
- принцип розподільної справедливості – основний у даній моделі, оскільки мова йде не про професійну (як у бісмарківській моделі), а про національну солідарність.

Фінансування таких систем здійснюється як за рахунок страхових внесків, так і за рахунок державного бюджету. Наприклад, фінансування сімейних виплат і видатків на охорону здоров'я здійснюється з державного бюджету, тоді як інші соціальні виплати забезпечуються страховими внесками найманих робітників і роботодавців. На відміну від континентальної, ця модель передбачає досить низькі соціальні виплати з соціального страхування, при домінуючій ролі соціальної допомоги в системі соціального захисту.